

Tinnen bord Begijnhofmuseum

Begijnen legden geen gelofte van armoede af. Toch moesten ze sober leven, want dat stond in de regels van het hof, waaraan ze trouw zwoeren. Hun servies bestond dan ook hoofdzakelijk uit degelijke tinnen borden. Het tinnen bord in de Raadzaal is op het eerste gezicht een gewoon bord: ondiep, plat, met een licht gebogen boord met geprofileerde rand. De achterkant van het bord vertelt ons meer.

Merken

Op de achterkant van het tinnen bord staan enkele merktekens. Deze geven ons informatie over de maker van het bord, tingieter Antonie Van Gastel.

Een overzicht:

- de gekroonde X: een waarborg voor de goede kwaliteit van het gebruikte tin
- een viermerk: dit doet terugdenken aan de merken van de zilversmeden. Antonie Van Gastel is de enige gekende Belgische tingieter die een viermerk gebruikte. In Frankrijk en Noord-Nederland kwamen ze wel veel voor.
 - A V G: de initialen van de tingieter onder een kroon (meesterteken)
 - man met een knots op de schouder
 - vliegend engeltje met bazuin
 - staande engel met zwaard
- een engelmek: een staande engel tussen twee palmtwijgen en het jaartal 1759. Dit engelmek is ook een bewijs van de goede kwaliteit. Het jaar 1759 heeft voor de tingieter een speciale betekenis. In dat jaar vestigde hij zich in Turnhout als tingieter en meester-loodgieter.

In het bord werden later de letters IMF gekrast. Deze letters wijzen op het feit dat dit bord eigendom was van de Johannes Mermans Fondatie. Ook tinnen kandelaars, potten, warmwaterkruiken,... zijn voorzien van deze drie letters. Er is één uitzondering in het museum: op de nachtpot staan slechts twee letters: MF. Misschien redeneerden de begijnen dat je de voornaam van de pastoor niet op de po zet.

Tin gieten

Tinnen voorwerpen worden gemaakt door het gesmolten metaal in een mal te gieten. Zodra het tin gestold is, kan de tingieter het uit de mal verwijderen. Tin is een bruikbaar materiaal door zijn laag smeltpunt (232°C). Dit vormt meteen ook een nadeel, omdat tinnen voorwerpen nooit in de oven gebruikt kunnen worden. Tussen 13 en 16°C kan 'tinpest' ontstaan. Dit is een verandering in de kristalstructuur. De symptomen zijn donkere plekken die blaasjes en oneffenheden veroorzaken.

Engeltjestin

Gegoten voorwerpen die aan bepaalde normen voldeden, werden gemerkt met een stempel in de vorm van een engel, het zogenaamde engeltjestin. In het gebruik van deze 'engeltjes' moet echter een duidelijk onderscheid gemaakt worden. Vóór 1850 stond het 'engeltje' garant voor een nauwkeurig omschreven legering van 92 delen tin met maximaal 8 delen van een ander metaal (antimonium, koper en lood). Roosjestin (94 delen tin, 6 delen ander metaal) kreeg een gekroonde roos als stempel. Vanaf ± 1850 vervingen porselein en aardewerk het tin meer en meer in het huishouden. Tingieten gebeurde dan op grote schaal in fabrieken en de controle over de merken werd afgeschaft. Het engeltje en de roos verloren dus hun waarde.

Antonie Van Gastel

Antonie Van Gastel (1727–1815) was afkomstig uit Eindhoven en leerde de stiel in Brussel. Van 1743 tot 1746 was hij leerjongen bij Henricus Dewant. In 1759 werd hij in Turnhout lid van het ambacht der kramers. Twee van zijn negen kinderen volgden hem op: Jan Judocus en Judocus Van Gastel. Naast de hierboven vernoemde merken gebruikte Antonie Van Gastel nog een ander engelmek met het jaartal 1759 en het randschrift ANT. VAN GASTEL. De engel draagt in de linkerhand een schotel die op een aambeeld rust en in de rechterhand een hamer. Dit merk werd door zijn zonen en hun opvolgers veelvuldig gebruikt.

Tekst & foto: medewerkers Begijnhofmuseum

Turnhoutse Route voor Archief en Musea

Gegevens:

Tinnen bord
Datering: na 1759, vóór 1815
Materiaal: tin
Diameter: 24,4 cm

Inventaris:

Raadzaal, Begijnhofmuseum – TRAM 41
Begijnhof 56, B-2300 Turnhout

Bronnen:

Van Autenboer, E. Tin en tingieters te Turnhout. Antwerpen, Provincie Antwerpen, 1973.
Tinnewerck Ieper, Vlaamse Tinvereniging, 2011. (nummer 48)
Tinnewerck Ieper, Vlaamse Tinvereniging, 1998. (nummer 22)
<http://www.tin.aartkorstjens.nl/engeltjestin.html>

Het object van de maand is een initiatief van TRAM 41. De objectfiche van dit of van een ander object kan steeds geraadpleegd worden op onze website (www.tram41.be, doorklikken naar Object van de Maand) Op deze website vindt u ook meer informatie over TRAM 41 en zijn verschillende componenten.

Contact: TRAM 41 - Stadhuis, Grote Markt 1, B - 2300 Turnhout

Tel: + 32 14 44 33 98 • tram41@turnhout.be • www.tram41.be

v.u.: Francis Stijnen, Tielendijk 53, 2300 Turnhout, +32 14 44 33 11

